

“UYUMSUZLUK KURAMI” BAĞLAMINDA SANAL ORTAMDA TEMEL FIKRALARI

The Incongruity Theory And Temel Jokes In Virtual Space

Yasemin TUFAN*

ÖZET

Gülmece kuramları arasında yer alan “Uyumsuzluk Kuramı” bağlamında “e-fikra.net” adlı fıkra sitesinde yer alan Temel fıkraları arasından seçilen örnekler incelenmiştir. Sonuç olarak seçilen örneklerle kuramın sanal ortamda da geçerliliğini koruduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Uyumsuzluk kuramı, Temel fıkraları, gülmece kuramları, sanal ortam, İnternet

ABSTRACT

Selected examples of Temel jokes taken from the website “e-fikra.net” are examined in the context of the theory of comedy known as “The Incongruity Theory”. Consequently, it is argued that this theory holds its validity in virtual space, as the examples studied will show.

Key Words

The Incongruity Theory, Temel jokes, theories of comedy, virtual space, the Internet.

Bu yazıda “efikra.net” adlı internet sitesinde “Temel Fıkraları” başlığı altında yer alan fıkralar ve yazılan yorumlar, gülmece kuramlarında “Uyumsuzluk Kuramı” bağlamında incelenmeye çalışılacaktır. Söz konusu sitede yayınlanan fıkralara okurlar tarafından yorumlar yazılmaktadır. Beğenilerini, fıkranın oluşumu ile ilgili fikirlerini yazan okurlar, kendi aralarında da fıkranın komikliği üzerine tartışmaktadır.

Uyumsuzluk kuramında, gülmenin duygusal ya da duyumsal boyutundan, bilişsel ya da düşünsel boyutuna geçilir (Morreall, 24). Uyumsuzlukta “umulmadık”, “mantıksız” ya da “uygunsuz” olan bir şeye karşı gösterilen bir tepki söz konusudur (Morreall, 24). “Nesneler, bu nesnelerin nitelikleri, olaylar vs. arasında belirli kalıpların bulunmasını beklediğimiz düzenli bir dünyada yaşamaktayız. Bu kalıplara uymayan herhangi bir şey başımıza geldiğinde güleriz” (Morreall, 25). Bu kurama göre bizi güldüren “olağan dışı” durumdur.

Morreall, *Gülmeyi Ciddiye Almak* adlı eserinde, şuna dikkat çeker: “mizahî durumun uyumsuzluğun kendisi olarak değil, uyumsuzluğun kavrayışımızla olan ilişkisiyle ortaya çıkmasıdır” (Morreall, 90). Morreall, bir bireyin bir şeyi uyumsuz bulmasını, onun deneyimlerinin ve beklentilerinin neler olduğuna bağlı olduğunu söyler. (90)

Öyleyse farklı kültürler birbirlerinin mizah kültürlerini değerlendiremez ve eleştiremezler. Çünkü farklı dünya görüşlerine sahip olmaları aynı şeyi uyumsuz bulamamalarına yol açar (Morreall, 90). Komik şeylerin (burada fıkrayı da düşünebiliriz) birçoğu bir dilden diğerine çevrelemiyor, çünkü ayrı bir cemiyetin âdetlerine, fikirlerine tercüman oluyor. (Bergson, 7) Bir kişinin neleri komik bulup bulmayacağı, ne tür fıkralara gülmeyeceği, o kişinin içinde bulunduğu topluma, kültürel yapıya, eğitim düzeyine, yaşına, sosyal statüsüne hatta cinsiyetine bağlıdır ve bu ölçülere göre değişebilir. Gülmenin ancak toplumsal

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi.

bağlamı içinde anlamlandırılabilirliği, anonim bir folklor ürünü olan, yani tek bir kişiye mal edilemeyen ve en önemli işlevi “güldürmek” olan fıkraların anlatıldığı ortamlarıyla birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Öcal Oğuz da “Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem” başlıklı yazısında, fıkraların edebî eser olmalarının yanında folklor metinleri olduğunu ve folklor metinlerinin de tek başlarına bir anlam taşımadıklarını belirtir. (73) Oğuz,

“[M]etinlerin anlatıldığı ortam da metinler kadar önemlidir. Hatta, ortam değişikçe metinlerin değiştiği gözlenen bir folklor hadisesidir. Bu sebeple her Nasreddin Hoca fıkrası, anlatıldığı ortam ile yani ‘context-anlatım ortamı’ ile ele alınmalıdır. O zaman fıkranın anlatımında veya muhtevasında meydana gelen her türlü değişmeyi izah etmek ve değerlendirmek daha kolay hâle gelir” (73)

demektedir. “Uyumsuzluk Kuramında”, uyumun içindeki uyumsuzluğun vurgulandığını söylemek yanlış olmaz.

Yukarıdaki bilgilerin ışığında “efikra.net” adlı internet sitesinde yer alan fıkraları ele almaya çalışalım. Fıkraları ele alırken anlatım ortamının, internet ortamı olduğunu öncelikle belirtmek gerekir. Fıkraların yazılı kültür ortamında yer aldığını ve “kulak” yerine “göz”e hitap ettiğini de ekleyelim. İnternet ortamında bu fıkralara ulaşan ve onları okuyan kişilerin kimliklerine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. “Türk” olmanın ortak paydasında toplayabileceğimiz okur kitlesinin, büyük bir kısmını gençlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Her şeyin yazı ile ifade edildiği sitede, kullanıcıların okuduğunda güldüğünü, fıkrayı “komik” bulduğunu yazdığı yorumlardan anlamaktayız. Kullanılan dil yine ortama uygundur. Bugün “internet dili” olarak tanımlanan, sesli harfler kullanılmadığı, bir şeyin çok olduğunu harfle-

rin sayısını arttırarak belirtildiği “çooooook komiiiiik”, “haaahaaahhhhaaa” gibi, özel kullanımların yaygın olduğu bu dil, site kullanıcılarının ortak dilidir. Site kullanıcılarının, yukarıda bahsettiğimiz, birinin herhangi bir fıkrayı komik bulmayacağını etkileyen faktörlerin yani yaşının, eğitiminin, işinin, kültürel yapısının ne olduğu hakkında bir bilginiz yoktur. Kullanılan bazı rumuzlardan cinsiyeti tahmin edebilmekteyiz. Sitede sayıca en çok olan ve okunan fıkralar “Karadeniz - Temel Fıkraları” başlığı altındadır. Burada önemli bir ayrıntıyı da belirtmek isterim; sitede yayımlanan fıkralarda site kullanıcıları tarafından yazılmaktadır. Site yönetiminin bir baskısı ya da seçimi söz konusu değildir. Site kullanıcısı, fıkra okuyup, yorum yazabildiği gibi siteye fıkrada yazabilir.

Site ile ilgi genel bilgileri verdikten sonra örnekleri incelemeye geçebiliriz. İlk örnek siteye “busenur” adlı kullanıcının gönderdiği fıkradır.

SEX

Temel Amerikaya gelir uçaktan iner passaport olayı filan falan immigration office alırlar bunu Memur sorar

- What’s your name Sir?

-Temel

-Surname?

-Kaya

-Sex?

Temel gayet sakin cevaplar

- 3 times a week

Memur sasirir ve olayı toparlamaya calisir...

- Sir you understood me wrong..I mean male? or female?

Temel yine hic beklemeden cevaplar

- Doesn’t matter

BUSENUR

Fıkrayı sizden önce 5930 kişi okudu.

Yorumlar

bence çok anlamsız ve ingilizce ne

aynı dayımlar onla gibi çok komik
Gönderen : Mustafa,
Tarih : 2007-03-27
Çoookkk kooomiik aynı dayımın ko-
nuşması

Gönderen : ilkey,
Tarih : 2007-03-30
harikasınız ne diyim ya temel işde
napsa yeridir salak

Gönderen : simge,
Tarih : 2007-04-04

Yukarıdaki örneğe yapılan yorum-
larda da anlatılan kültürün ve dinleyen
kişinin geçmişinin ya da yaşantısının
önemi vurgulanmaktadır. Burada da
okurlar fıkranın kahramanları Temel
ve Dursun ile akrabaları arasında ilişki
kurmakta ve komik unsur bu şekilde
düşünerek gülmektedir. Okurun dayısı
ile kurduğu özdeşlik eğer kurulmasaydı
büyük bir ihtimalle okur için bu fıkra
komik gelmeyecekti. Kuramın öngördü-
ğü özelliklerden biri de bu fıkroda yer
almaktadır.

Temizliğe Bak

Bir gün bir ingiliz,bir fransız,bir de
türk(temel) gümrük kapısında kontrol-
den geçiyormuş.görevliler de türkmüş.ilk
önce ingilizin bavulunu açmışlar 7 tane
don çıkmış nedenini sormuşlar,ingiliz
de haftanın her gününe bir tane diye
cevap vermiş.görevliler çok etkilenmiş.
sonra fransızın bavulunu açmışlar 8
don çıkmış.nedeni ise haftanın her gün-
üne bir tane bir tane de yedek olma-
sıymış. görevliler yine çok etkilenmiş.
türkün(temelin)bavulunu açmışlar 12
tane don çıkmış.görevliler en temiz ül-
kenin kendilerinin olduğunu düşünüp
mutlu olmuşlar.nedenini sormuşlar
temel de söylemiş,ocak,şubat,mart...
Gönderen: aras

**Fıkırayı sizden önce 1040 kişi
okudu.**

YORUMLAR

süpermiş

Gönderen : mehmettt,

Tarih : 2007-04-07

Guzel :D

Gönderen : Lon_Turk,

Tarih : 2007-04-21

superr

Gönderen : alex de souza,

Tarih : 2007-05-08

naptın sen temmel ya (:

Gönderen : badboy,

Tarih : 2007-05-23

Bu fıkroda ise “Uyumsuzluk Kura-
mının” temelini oluşturan bir şeyin alışıl-
mış dışında olmasının yarattığı gülünç-
lüğü görmekteyiz. Bu fıkroda Temel’in
de İngiliz ve Fransız gibi temizliğini 12
donu bir hafta içinde nasıl kullandığı-
nı açıklayarak temizliğini kanıtlamaya
çalışmasıdır. Temel buna “uymayarak”
olağandışı bir cevap verir ve her birinin
bire bir ay için olduğunu söyler. İşte bu
uyumsuzluk gülünçlüğü sağlayarak fık-
ırayı komik yapmıştır. Okur da alışılmı-
şın dışına çıkılması ile mizahi durumu
kavramış ve fıkırayı komik bulmuştur.

Bir örnek daha verecek olursak;

Ben Görmedim

Birgün İngiliz vampir, Japon vampir,
ve Temel vampir kan emmeye gitmişler.
ilk İngiliz Vampir gitmiş. Ağzı burnu
kan içinde dönmüş. Sormuşlar;

-Nerden buldun bu kadar kanı?
İngiliz Vampir cevaplamış; Şurdaki evi
görüyormusunuz? Ben ordaki adamın
kanını emdim.

Sonra Japon vampirin karnı acık-
mış, gitmiş.

O da ağzı burnu kan içinde dönmüş.
Hepsi sormuşlar;

-Nerden bu kanlar?

Japon vampir cevaplamış;

-Şurdaki sarayı görüyormusunuz?
İşte ben ordaki kralın kanını emdim.

Sıra Temel vampire gelmiş.O da
gitmiş ağzı burnu kan içinde dönmüş.
Yine sormuşlar;

-Nerden geldi kanlar? Temel vam-
pir demiş ki;

-Şuradaki direği görüyormusunuz?
Cevaplamışlar;
-Evet
Temel vampir yine sormuş;
-Peki onun yanındaki ağacı görüyormusunuz?

Cevaplamışlar;
-Evet
Temel vampir;
-İşte ben o ağacı göremedim :S
Gonderen = Maide Sultan

Fıkra'yı sizden önce 857 kişi okudu.
YORUMLAR
harikaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa-
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa çok komik ya bence herkes okuyup gülmeli

Gönderen : kuşşum,
Tarih : 2007-06-03
çok komik bir fıkra
Gönderen : ali,
Tarih : 2007-06-03
anlayan için çooooooooook komik
Gönderen :, Tarih : 2007-06-03
harikaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa-
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
aaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa

Gönderen : erhan,
Tarih : 2007-06-03
güzel yani
Gönderen : barbyy_85, **Tarih** :
2007-06-04

Bu fıkra'da yine bir önceki fıkra'da olduğu gibi Temel'in diğer fıkra kahramanlarına uyumsuzluğu söz konusudur. Bu fıkra'da kişilerin vampirle özdeşleşmesi mümkün değil, fakat birinin önündeki nesneyi görmeyerek çarpması ve bu olağandışı davranışın yarattığı uyumsuzluğun komikliği söz konusudur. Aynı zamanda Temel'in diğerleri gibi birinin kanını içerek değil de kaza geçirerek geri dönmesi fıkra kahramanları arasındaki uyumsuzluğudur. Bu iki komik unsur okuyucuyu güldürmektedir.

"efikra.net" adlı internet sitesinde kurama uygun daha birçok örnek vardır. Buraya sadece dört örneği almayı uygun gördük. Görüldüğü üzere fıkranın anlatıldığı ortam değişse de, sözle anlatılmak yerine yazı ile aktarılsa da "uyumsuzluk kuramı"nın ölçütleri geçerliliğini korumaktadır. Okurlar fıkra da kendinden bir şeyler aramakta aynı zamanda Temel'in "uyumsuz" yani olağandışı davranışlarına gülmektedir.

Sonuç olarak bir fıkra hangi ortamda anlatılırsa anlatılsın bağlamı ve dinleyicinin etkisi ile yeniden oluşmaktadır."Uyumsuzluk Kuramı"nda da yeniden oluşan fıkraların kişiye göre cinsiyetin, eğitimin, kültür yapısının değişmesi ile farklı göndermeler yaptığını "efikra.net" de yer alan fıkralar ve yorumları ile incelemiş ve uygulanabilirliğini göstermiş olduk.

* Örnek olarak alıntılanan metinler, sitede yayımlandığı gibi alıntılanmış, bir değişiklik yapılmamıştır.

KAYNAKLAR:

Bergson, Henri. *Gülme: Komüğün Anlamı Üzerine Deneme*. Çev. ?. İstanbul: Varlık Yayınları, ?
Morreall, John. *Gülmeyi Ciddiye Almak*. Çev. Kubilay Aysevener ve Şenay Sayer. İstanbul: Iris Yayıncılık, 1997.

Oğuz, M. Öcal. "Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem". Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri. Haz. Alev Kâhya Birgül. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1997. 71-74.

<http://www.efikra.net/d-409-SEX.html>
<http://www.efikra.net/d-370-2+KATLI+OTOBUS.html>

<http://www.efikra.net/d-393-temizlige+bak.html>

<http://www.efikra.net/d-654-Ben+Gormedim+.html>